

МИКОЛА ЗУБКОВ

ПЛЮС
ДІЛОВЕ
МОВЛЕННЯ

Норми й культура української мови

4-й виданок

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ШКОЛА»

*Порекомендувала до друку Науково-методична рада
Національного університету «Львівська політехніка»
як навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей
(протокол № 34 від 15 березня 2018 р.).*

Рецензенти:

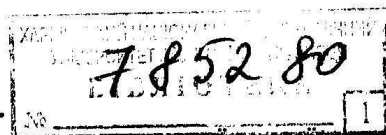
І. П. Ющук — д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства Київського міжнародного університету;

І. М. Кочан — д-р філол. наук, проф., завідувачка кафедри прикладного мовознавства Львівського національного університету ім. І. Франка;

О. П. Левченко — д-р філол. наук, проф., завідувачка кафедри прикладної лінгвістики, Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій Національного університету «Львівська політехніка».

Автор широ завдячує членові науково-технічної комісії з питань термінології при Держстандарті України, начальнику відділу науково-технічної термінології Українського науково-дослідного інституту стандартизації, сертифікації та інформатики (1996—2006 рр.), к. т. н. В. Моргунюкові за наукове редагування, плідне обговорювання рукопису й важливі зауваги, урахування яких дало змогу поліпшити зміст і вдосконалити наукову мову, відповідно до вимог національних стандартів ДСТУ 3966 і ДСТУ 1.5.

Видано в авторській редакції

Зубков М. Г.
3-91 **Норми й культура української мови.** — 4-те вид., доп. і змін. / Микола Зубков. — Харків : ВД «ШКОЛА», 2023. — 544 с.

ISBN 978-966-429-857-2

Посібник осягає основи культури спілкування, види й жанри публічних виступів. Подано також головні правописні норми та правила, морфеміку й морфологію. Закцентовано увагу на особливостях уживання іменних і службових частин мови в офіційно-діловому стилі, а також на складних випадках керування й перекладу науково-технічної, економічної та іншої термінології.

У низці виносок із посилками вперше пояснено значини призабутих чи «зрепресованих», але природних для нашої мови термінів слів і словосполук, унормованих у ДСТУ 3966:2009 і чинному правописі.

Посібника задресовано всім небайдужим до живої української мови незалежно від віку й освітнього рівня.

УДК 811.161.2

ОГЛАВ

ПЕРЕДМОВА	3
ВСТУП	8
Роль і значинá мови в суспільному житті	8
Українська мова серед інших мов світу	9
Функції мови	14
Мовна норма.....	19
Функційні стилі сучасної української літературної мови	22
Офіційно-діловий стиль.....	33
Розділ I. МОВА ДОКУМЕНТІВ	40
Загальні вимоги	40
Документ і його функції	40
Критерії класифікування документів.....	43
Вимоги до укладання та оформлювання документів	48
Оформлювання сторінки	50
Текст і його оформлювання	51
Скорочування слів і словосполук	58
Стандартування ділового тексту.....	64
Реквізити ділових паперів.....	67
Дата.....	69
Індекс.....	70
Заголовок до тексту	70
Адресат	71
Гриф затвердження.....	72
Резолюція	73
Віза.....	73
Підпис.....	74
Терміни та їхнє місце в діловому мовленні	76
Професійна лексика.....	78
Уживання запозичин.....	80

Розділ II. ДОКУМЕНТУВАННЯ	
В КЕРІВНИЧОМУ ДІЯННІ	84
Організаційні документи.....	84
Розпорядчі документи.....	87
Наказ.....	87
Витяг із наказу.....	93
Розпорядина (розпорядження).....	95
Довідково-повідомчі документи.....	97
Акт.....	97
Відгук.....	103
Висновок.....	105
Довідка.....	107
Службові записки.....	110
Запросина (запрошення), повідома (повідомлення).....	114
Звіт.....	117
Оголоски (оголошення).....	119
План.....	123
Протокол.....	125
Витяг із протоколу.....	130
Службові листи (офіційна кореспонденція).....	132
Список. Перелік.....	143
Накладниця (накладна).....	146
Документи з кадрово-контрактових питанків.....	148
Автобіографія.....	148
Резюме.....	150
Заяви.....	152
Характеристики.....	158
Особисті офіційні документи.....	160
Доручини (доручення).....	160
Розписка.....	163
Розділ III. ОРТОГРАФІЙНІ Й ОРТОЕПІЙНІ НОРМИ	166
Букви Г, Г.....	166
Позначання м'якості приголосних звуків.....	167
Уживання апострофа.....	170
Подвоєні приголосні букви.....	171

Подовжені приголосні звуки	172
Спрощування приголосних букв.....	173
Змінюємо приголосні букви, якщо є їхній збіг	175
Чергування приголосних звуків	177
Чергування голосних звуків.....	179
Позиційні евфонійні чергування	183
Розрізнення фонем и та і	185
Правопис префіксів.....	187
Правопис суфіксів	189
Іменникові суфікси	189
Прикметникові й діеприкметникові суфікси.....	192
Прикметники з наголосом на суфіксі	193
Дієслівні суфікси	195
Складні випадки правопису слів чужомовної походи.....	197
Правопис голосних букв.....	197
Подвоювання приголосних букв у запозичинах.....	200
Передавання на письмі чужомовних власних назв	203
Правила правопису чужомовних прізвищ і географійних назв.....	205
Розділ IV. МОРФОЛОГІЯ ТА ПРАВОПИС	211
Іменник	212
Таблиця відмінкових закінчин іменників I відміни.....	212
Таблиця відмінкових закінчин іменників чоловічого роду II відміни	213
Закінчини іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини залежно від їхньої значині.....	213
Давальний відмінок однини	220
Орудний відмінок однини	221
Кличний відмінок однини.....	221
Таблиця відмінкових закінчин іменників середнього роду II відміни.....	223
Таблиця відмінкових закінчин іменників III відміни.....	223
Відмінювання іменників IV відміни	224
Відмінювання множинних іменників	225
Форми невідмінюваних іменників.....	226
Особливості вживання іменників у ділових паперах	227

Прикметник	234
Ступені порівнювання якісних прикметників.....	235
Творення ступенів порівнювання прикметників.....	235
Творення відносних прикметників.....	238
Творення та вживання присвійчих прикметників.....	240
Повні й короткі прикметники.....	241
Відмінювання прикметників	241
Відмінкові закінчини прикметників.....	242
Особливості вживання прикметників у ділових паперах.....	242
Граматичні форми власних назв	247
Українські прізвища, імена й імена по батькові	247
Правопис імен	252
Відмінювання імен	253
Особливості творення та відмінювання форм імен по батькові.....	254
Географійні назви.....	256
Особливості узгоджування географійних й інших назв з означувальним словом в офіційно-діловому мовленні.....	256
Правопис складних слів.....	258
Числівник.....	265
Писання числівників і слів із числовою значиною.....	265
Відмінювання числівників.....	266
Зв'язок числівника з іменником.....	270
Займенник.....	280
Відмінювання займенників.....	281
Прономіналізація.....	284
Особливості вживання займенників у ділових паперах.....	285
Дієслово.....	289
Види дієслів.....	290
Дієслова перехідливої й неперехідливої дії або події.....	292
Змінювання дієслів у теперішньому й майбутньому часах доконаного виду.....	295
Творення форм майбутнього часу недоконаного виду ...	298
Творення форм наказового способу	298

Безособові дієслова	300
Віддієслівні іменники, що означають дію або подію	300
Віддієслівний прикметник	302
Дієприкметник	303
Творення та правопис дієприкметників	304
Відмінювання та вживання дієприкметників	305
Безособова форма дієслова на -но, -то	308
Дієприслівник	310
Особливості вживання дієслівних форм	
у ділових паперах	311
Прислівники (складні)	318
Прийменники (складні)	322
Особливості вживання прийменників	
у ділових паперах	324
Сполучало (сполучник)	335
Частки	338
Класифікація часток щодо їхньої значині	338
Писання часток не, ні	339
Словотворчі й модальні частки	343
Розділ V. ГРАФІЧНІ НОРМИ ТА ПРАВИЛА	346
Із великої букви пишемо	346
Із малої букви пишемо	351
Правила переносення	354
Розділ VI. УСНЕ ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ	356
Основи культури мовлення	356
Культура усного ділового мовлення	357
Види усного спілкування	360
Ділова нарада	360
Види нарад	360
Усне публічне мовлення	362
Види й жанри публічних виступів	365
Готування тексту виступу	369
Ділова бесіда	371
Культура керування	372
Телефонне ділове спілкування	376

Ділове спілкування.....	379
Синтакса усного й письмового ділового мовлення.....	380
Узгоджування присудка з підметом.....	383
ДОДАТОК I	
Слововживання відповідно до українськомовного способу мислення.....	387
<i>Додаток А.</i> Правила українського віддієслівного словотворення.....	422
<i>Додаток Б.</i> Правила перекладання російських дієприкметників.....	434
<i>Додаток В.</i> Бібліографія.....	444
ДОДАТОК II	
Чоловічі імена й імена по батькові.....	447
Жіночі імена.....	459
ДОДАТОК III	
Загальні назви з буквою Г.....	461
Антропоніми з буквою Г.....	468
Географійні назви з буквою Г.....	470
ДОДАТОК IV	
Відмінності слововживання іменників.....	471
Відмінності слововживання прикметників.....	476
Відмінності слововживання дієслівних форм.....	481
ДОДАТОК V	
Російсько-український словничок типових мовних зворотів.....	491
ДОДАТОК VI	
Назви дій, подій і наслідків (відповідно до ДСТУ 3966)....	508
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	533